

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Spoljna politika

- akademska 2019/2020. godina -

Doc. dr Ivan Vuković

Mr Nemanja Stankov

Pojam nauke o spoljnoj/vanjskoj politici

- Država i dalje predstavlja ključnog aktera MO
 - Sve su brojniji akteri u savremenim međunarodnim odnosima
 - Sve su različitije forme međunarodnog djelovanja
 - Sve je više nivoa na kojima se djeluje (globalno/nacionalno/regionalno)
- Sve je teže definisati pojam spoljne politike

Pojam nauke o spoljnoj/vanjskoj politici

- SP se sastoji od odluka i akcija koje, u značajnoj mjeri, zadiru u odnose s drugim državama (*J. Frankel*)
- Tok akcije u kojoj ustavno zaduženi službenici pojedine države djeluju da bi sačuvali ili izmijenili situaciju u međunarodnom sistemu, na način koji je usklađen s ciljevima koje su postavili oni ili njihovi prethodnici (*J. Rosenau*)
- Suma službenih vanjskih odnosa koje vodi nezavisni akter (najčešće država) u međunarodnim odnosima - obuhvata djelovanje i drugih aktera, poput EU (*C. Hill*)
- Vanjska politika je organizovana aktivnost države kojom ona nastoji maksimalizirati svoje vrijednosti i interese u odnosu spram drugih država i ostalih subjekata koji djeluju u vanjskom okruženju (*R. Vukadinović*)

Pojam nauke o spoljnoj/vanjskoj politici

- *Foreign policy is the strategy/approach chosen by the national government to achieve its goals in its relations with external entities. This includes decisions to do nothing.*
 - *Foreign policy behavior (specific actions and words used to influence others in the FP realm) may include behavior that was accidental/unintended by the government (V. Hudson)*
- **Nauka o vanjskoj politici**
- Pitanje: kako države vode spoljnu politiku?
- Fokus: proces (determinante, elementi, efekti) spoljnopolitičkog odlučivanja
- Pristup: *actor-specific* (“who does what, to whom, and how in IR”)

Pojam nauke o spoljnoj/vanjskoj politici

- Razvoj vanjskopolitičke analize (*foreign policy analysis*) nakon Drugog svjetskog rata
 - Snyder, Bruck, Sapin (1954) *Decision Making as an Approach to the Study of International Politics*
 - Države su „metafizičke apstrakcije“ – potrebno je „pogledati ispod“
 - Fokus je na procesu VP odlučivanja a ne na njegovim rezultatima
 - Rosenau (1964) *Pre-theories and Theories of Foreign Policy*
 - Prvi pokušaj stvaranja *actor-specific* teorije
 - Sprout and Sprout (1956) *Man-Milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics*
 - Potreba da se razumije *psycho-milieu*, odnosno način na koji vanjskopolitički odlučioци (pojedinci i grupe) percipiraju okruženje u kom djeluju

Pojam nauke o spoljnoj/vanjskoj politici

- *FPA: The particularities of the human beings making national foreign policy are vitally important to understanding foreign policy choice (V. Hudson)*
- Šta sve utiče na donosiocce vanjskopolitičkih odluka?
 - Ličnost
 - emocije, stavovi, uvjerenja, strahovi...
 - Psihologija
 - „dinamika male grupe“ (*small-group dynamics*)
 - Organizacioni procesi
 - birokratska politika
 - Ambijent
 - kulturno-istorijsko nasljeđe
 - društveno-političke prilike
 - „Objektivne okolnosti“
 - geografski položaj zemlje, ekonomija, resursi..

Pojam nauke o spoljnoj/vanjskoj politici

- Explanandum – *decision-making of those with the authority*
- Explanans – *multi-factorial/-level/-disciplinary*
- Agent-oriented – *only human beings have agency; states are abstractions*
- Actor-specific – *concrete information about the decision-makers*

Pojam nauke o spoljnoj/vanjskoj politici

- Razlika u odnosu na teorije međunarodnih odnosa
 - *IR assumes that whatever decision-making unit is involved, be it a state or a human being or a group, that this unit can be approximated as a unitary rational actor and therefore be made equivalent to the state (black boxing / billiard ball model)*
 - *FPA: No way to predict which of innumerable reasonable specifications the actor will adopt, without empirical analysis*
- *FPA as the „ground“ of IR*
 - Zaokret ka konkretnim VP odlučiocima nakon decenija strukturalističkih (kulturoloških i drugih) analiza
 - Uvođenje *agency* elementa u teorije međunarodnih odnosa
 - Napuštanje *law-like* generalizacija u vezi ponašanja država (*WHY question*)
 - Most ka drugim disciplinama u okviru političkih nauka (mogućnost komparacije)

Spoljnopolitički akteri

- Poistovjećivanje državne organizacije koja stvara/realizuje vanjsku politiku sa državom
 - Specifičan odnos (*npr. priznanje nezavisnosti Kosova*)
- Privatne/kolektivne osobe koje učestvuju u procesu donošenja VP odluka i njihovoj realizaciji u međunarodnim odnosima
 - Formalni – ustavom definisani - odlučioци
 - Šef države, vlada / kabinet, MVP / državni sekretar, diplomatska služba, ministarstva finansija, odbrane.. , zakonodavni organi, obavještajne službe..
 - Posjedovanje vlasti kao uslov za djelovanje
 - Stepen podudarnosti između moći i ovlašćenja (*npr. Milošević, Tuđman*)
 - „Stvarni“ – *de facto* – odlučioци
 - Poslovni krugovi, političke strukture (*npr. CG, Poljska...*), djelovi birokratskog aparata, stručnjaci

Spoljnopolitički akteri

- Rastući značaj *non-state* aktera kao posljedica globalizacije
 - *The move towards governance beyond nation-state*
- VP se sve više kreira u međunarodnim organizacijama, međuvladinim/transnacionalnim mrežama upravljanja
 - UN, EU, NATO, IMF, WB, međunarodni sudovi, specijalizovana udružena (Transparency International, Greenpeace..), ISIS..
- Nedržavni akteri sve više utiču na procese VP odlučivanja unutar nadležnih državnih institucija
 - Formalno – upliv u strukture u kojima se odlučuje (NSC), saslušanja pred zakonodavnim organima, savjetodavni rad..
 - Neformalno – korupcija (*npr. Raymond Tusk*), lobiranje (*npr. Miss Sloane*), medijsko izvještavanje, akademski rad
- Kritika state-centric pristupa u okviru nauke o VP

Ciljevi u spoljnoj politici

- Višeznačaj pojam
 - Vanjska politika *goal-oriented*
 - Planirane politike država ili splet okolnosti?
 - Izbor ciljeva, mobilizacija sredstava, organizacija napora
 - Endogeni / egzogeni faktori?
 - Mogućnost formulisanja jedinstvenog cilja vlade (kolektivnog aktera)?
 - Da li su ciljevi samo oni zvanično proklamovani?
 - Na koje vanjskopolitičke aktere obratiti pažnju?
- Ciljevi
 - Subjekti od kojih zavisi ostvarenje (unutar / van okvira granica države)
 - Rokovi (dugoročni, srednjeročni, kratkoročni)

Ciljevi u spoljnoj politici

- Kroz definisanje VP ciljeva artikulišu se nacionalni interesi
 - „Skup karakterističnih zahtjeva kojih se drži akter vanjskopolitičkog odlučivanja u izabiranju svoje alternative“ (Vukadinović)
 - Primarni i sekundarni ciljevi (značaj)
 - Bitni, ciljevi srednjeg ranga, univerzalni dugoročni (značaj + rok)
- Odabir vrijednosti (dobara) u osnovi procesa definisanja ciljeva
 - Univerzalne („opštečovječanske“) vrijednosti
 - Mir, opstanak čovječanstva, ljudska prava, nove vrijednosti/opasnosti
 - Zajedničke vrijednosti („nacionalna bezbjednost“)
 - Opstanak, teritorijalni integritet, nezavisnost, kvalitet života, opažanje bezbjednosti, agresija
 - Specifične vrijednosti
 - Nacionalni interes (objektivno dat/subjektivno doživljen), ekspanzionizam, kolonijalizam, hegemonizam (stvaranje interesnih sfera), imperijalizam, sticanje moći / ugleda kao samostalna vrijednost

Ciljevi u spoljnoj politici

- Izbor ciljeva determinisan željom za ostvaranjem / mogućnošću realizacije
 - Opasnost od preširokog (overcommitment)/uskog definisanja VP ciljeva
 - npr. rat u Vijetnamu, Minhenski sporazum
- Interakcija ciljeva
 - Model saradnje (*win-win*)
 - Model konflikta (*zero-sum*)
 - Model takmičenja (*coexistence*)

Ciljevi u spoljnoj politici

- Formulisanje VP ciljeva – faktori uticaja
 - Subjektivni
 - Predstave, zamisli, vrijednosti, vjerovanja, lični stavovi i zahtjevi
 - Doktrine – skup eksplicitnih vrijednosti koja teže objašnjavanju realnosti / zacrtavaju ciljeve političke akcije
 - Ideologije – intelektualni okvir za VP djelovanje
 - Objektivni
 - Struktura i uslovi djelovanja država u međunarodnom sistemu
 - Nacionalna uloga države
 - Domaća očekivanja
 - Sposobnosti
 - Opšte socijalne vrijednosti, javno mnjenje, specifične interesne grupe
 - Organizacioni zahtjevi, vrijednosti i tradicije vanjskopoličkog aparata

Sredstva u spoljnoj politici

- Tehnike i instrumenti potrebni za realizaciju VP ciljeva
- Politička sredstva – diplomatija
 - Tehnika državnog djelovanja usmjerena prema međusobnom komuniciranju vlada (R.V.)
 - Kvaliteti potrebni za obavljanje diplomatske funkcije
 - Bilateralna diplomatija (saveznici / suparnici)
 - Samit diplomatija
 - Multilateralna diplomatija (međunarodne institucije, konferencije međunarodnog karaktera)
 - Ekonomska diplomatija
 - Javna diplomatija (*public diplomacy*)
 - Preventivna diplomatija (od *early warning* do *crisis management*)

Sredstva u spoljnoj politici

- Ekonomska sredstva
 - Usmjereni ka najširim slojevima društva
 - Uticaj na ponašanje kreatora VP
 - ... kada su odnosi normalni („nagrađivanje“)
 - Inostrana pomoć
 - Pomoć u razvoju
 - Korišćenje trgovinskih sporazuma
 - ...kada treba izvršiti pritisak („prisilna sredstva“)
 - Kvote – ograničenje količine uvoza nekog proizvoda
 - Bojkot – sprječavanje uvoza proizvoda iz određene države
 - npr. Arapska liga-Izrael
 - Embargo – sprječavanje izvoza u određenu državu
 - npr. SAD-Kuba
 - Prekid ekonomske pomoći

Sredstva u spoljnoj politici

- Propagandna sredstva
 - Svjesno djelovanje određenih grupa („komunikatori“, „propagandisti“) koje teže da mijenjaju/kontrolišu stavove/ponašanje drugih grupa („adresati“) pomoću sredstava komunikacije (R.V.)
 - Adresati (druge zemlje – prijateljske i ostale, vlastito stanovništvo)
 - Nikada nije namijenjena ljudima na vlasti (VP akterima/realizatorima)
 - Targetiranje određenih društvenih grupa (u zavisnosti od političkih stavova njihovih pripadnika)
 - Manjine
 - Mladi/politički apatični

Sredstva u spoljnoj politici

- Vojna sredstva
 - Pokušaj diplomatskog miješanja u unutrašnje poslove
 - Operacije nelegalnog karaktera (mito, prijetnje, politička ubistva..)
 - Gomilanje vojne sile u blizini državnih granica (manevri/vježbe)
 - Subverzivno djelovanje (pridobijanje stanovništva za promjenu vlasti)
 - Prisilna diplomatija (između zastrašivanja i korišćenja vojne sile)
 - Vojna intervencija (najviši stupanj upotrebe vojne sile do rata)
 - Rat (posljednje sredstvo nametanja političke volje drugim zemljama)
 - Ljudska priroda, nesavršeni međunarodni sistem, borba za opstanak, instrument klasne borbe...